

בעל ומת בכתבי אוגרית^{*}

מאת מ. ד. א. קאוסטן

נשלמו עכשו¹⁾ עשר שנים מהתחלה הפוענה של כתבי אוגרית (ראס-שמרה). לעומת, לעומת, לעומת התרבות המכוננית, שכבר שקע וובו כבלו בתחום הנשייה, החילה או להתגלו לפני עינינו המשותמתה: המיתולוגיה המכוננית, שלא הינו יודעים ממנה כי אם מעט מוער, התחליה פותחת לפנינו את בניין הפלאים של: תמנותיהם של האלים המכוננים, שמעט יותר משנותם, ולפעמים אף לא את שמותם, מכיריים הינו לשעבר, התחליו להופיע לפני מה שהיו המכוננים מתארים אותן לעצם. והאגודות הקדומות, שהיו המכוננים מיטרים על אודות אלהיהם ושהלכו ונשכו משך הדורות, מונחות משך עכשו לפנינו, כתובות על ספר זכרון.

ואולם, לדacobנו, עוד רוחקים אנחנו מהבנייה הברורה והמדויקת של כתבי אוגרית. מצד אחד, גמרות כל ההתקדמות של עשר השנים האלה במחקר השפה האוגריתית²⁾, דייעותינו בשפה זו עדין לQUIT מכמה בחינות: ומהצד השני, הלוחות שעליים נחקרו הטכטיטים לא הגיעו אלינו בשלהמאות. ורק שברי לוחות מונחים לפנינו. כובן, שתי הסיבות הללו עורן גורמות כל מיני ספקות. לפיכך, כשהנו באים להזיא מכתבי אוגרית מסקנות על השקופיות ואמונהיהם של המכוננים. עליינו להזהר והירות רבת, אבל נבנה את בניינו השערותינו על היסוד הcovob של אייה פירוש מוטעה ומטענה. ולא כל החוקרים נהרו כדי מסכנה זו. אבל אם נשתדל שלא לעזוב את הקרן המזקה של העבודות הבתוות, נוכל ל��ות שתתקרבנה מסקנותינו אל האמת ב מידת האפשרות.

מן רק זהירות כזו אגש איפוא אל אחת הביעות המרכזיות בחקר כתבי אוגרית,

בעית מהותם של בע"ז ושל מ"ת, ומשמעותה של המלחמה שביניהם³⁾. הדעה הרווחת בין החוקרים היא, כי בניגוד לבב, האל המוריד את הגשם והמצמיה מן האדמה את הצמחים על ידי טרוריו, היה מות נחשב לאלהי חום הקין, המיבש את הצמחים וממיתם: בעלי היה מסמל את ימות הגשמי ומות היה מסמל את ימות החמתה, ושניהם היו אליו הפטוריות, בקטים וקומים לתחיה ודומיהם בוה לאמנו; המלחמה שביניהם מסמלת היהת את הניגוד שבין העונות, ובמיוחד בתקיחת המטהף מחוור העונות, המתחדש בכל שנה ושנה⁴⁾. אמנם,יפה הולם פירוש זה לכאורה מקרים אחדים של עליית

^{*}) הרצאה באספה השנתית של החברה העברית לחקירות ארץ-ישראל ועתיקותיה, כ"ו תשרי תש"א,

28.10.1940

1) ככלומר בשנת 1940, בהרצתי הרצאה זו.

2) הדרוקן הורשען של השפה האוגריתית, מאת ברוך גורדון, שהופיע בקי"ז 1940 ברומא,

לא הגיע לארכ' ישראל מפני המלחמה, ועוד לא בכיתוי לראיונו.

3) בכר ורמתי לענן הוא בקידור במאמרי Orientalia Il palazzo di Baal ב-ב' (3).

4) (1938), ע' 266-270: כאן אני מרחיב ומעמיק את הדרין בעניין.

(4) ברך, או בדוחת לכך, Virolleaud, ב-ב' Syria, ברך י'ב (1931), ע' 196; 211; 219;

ס'ו (1934), ע' 347-346 ועוד; Syria, ב-ב' Virolleaud, ב-ב' Albright: 96-95 ו- 88-86 (1933).

Les découvertes de Ras Shamra ב-ב' Dussaud, נפטרו 11-10 (1937-1936), ע' 71-72;

AJSR ב-ב' (1937), ע' 69-71 (Yok במאמרי RHR); Schaeffer, ב-ב' (Ugarit) (Ugarit), מאירית, 1937, ע' 109, ע' 109.

Gaster, Iraq, 1939, ע' 69, Texts of Ras Shamra - Ugarit.

בעל ומלה, וביחוד את תיאור הריגתו של מת בידי ענת אחותו של בעל, אחר מיתתו של בעל בידיו מלה, תיאור המקביל בפרטיו לחשיבות החקלאיות הנушאות בתבואה לאחר התבשלה⁽⁵⁾; ואולם קשה לחשוף שעליליה רחבה ומקיפה, מרובת הגוננים ומרובת המאזרעות, המספרת לנו כל מיני סיפוריים מספוריים שונים, המציגו פנינו כמה וכמה אלים ובני אלים ומפעצות וחויות, המתארת לנו כל מיני קרבנות וקטנות, שיחות ומסיבות, ייצורים ובנייניהם, לא תהיה אלא סמל לתופעה מסוימת אחת, כזו של התיבשות הצמחים ביום החמה והתחדשותם ביום הגשמי. האפקט צריך להיות רחב הרבה יותר. לא שבלי ספק הטבעני האמור היה אחד מהיסודות שמהם הרכבה שירת בעל ומלה. אלא שבלי יותר גם יסודות אחרים שימושו חומר להרכבה, וכוננה הכללית היא בוודאי מקיפה הרבה יותר ממה שהשיבו החוקרים הנוכרים.

עוד קצת לכינון, שאף באוטה האפיוזודה של הריגת מת בידי ענת יש פרטיהם אחרים שאינם מתואימים לפירוש הרגיגי. ואלה הם:

א) נאמר שם שבשו של מת. שורעה אותו ענת בשדה, אכלווה צפרי השמים⁽⁶⁾. אי אפשר, כמובן, למצוא כאן הקבלה לעובדות החקלאיות ולפרוייתה של האדמה: או לו לזרע שהצפרים אוכלו את רועו, ואוי לה לפרויטה של אדמה שכך מולה.
ב) כשהוחורת השירה על העניין הזה, בדרבורי של בעל אחר שגממתם קם לתחיה, נזכר פרט נוסף, זה של הורעה במיל הימ⁽⁷⁾. ברור הדבר, שאין כאן סמל לפרויות.
ג) אחר שקמו לתחייה שנייהם, חיים בעלי ומלה בבית אחת. אם כן איפוא, אי אפשר שיסмелו شيء עונות הבאות בזו אחר זו.

ד) מסופר בפירוש⁽⁸⁾ שעברו שבע שנים עד זוכה בעל לחתוגבר על מות אחר תחיהו, ובמקום אחר⁽⁹⁾ אנו קוראים שמיתתו של בעל גנסה שבע שנים. אין כאן איפוא עניין של תקופה אחת מתkopות השנה.

מתוך כך נראה, שאף אם היה המיתוס על התחלפות העונות, כפי מה שאמרנו, אחד היסודות הקדומים של חומר השירה שלפנינו, השתחרורה אחר כך מסורת הספר מהשפטונו של היסוד הזה, והתפתחה באופן עצמאי.

אם אנו חפצים לobar לנו את כוננה הכללית של השירה בצורתה הנוכחית, וביחוד להבין את משמעותה של המלחמה בין בעל ובין מת, הנשכת דרך כמה אפיוזות שונות זו מזו, פעמי בתהבות הדיפלומתית ופעם בכוח הזרען, פעם בהצלחה מצד זה ופעם בהצלחה מצד זה, פעם באופן ישיר בין שני האויבים הראשיים ופעם בעורת עוזרים שונים למלה או לבעל, עלינו לשים לב קודם כל לאפיקים של שני היריבים כפי מה שיוצא לנו מתוך השירה עצמה, ובכדי לפסים בכלי טוב, נפנה אל מות תחילה.
בלוח A B⁽¹⁰⁾, כמשמעות מות בוה, שעתיד הוא להמית את בעל יריבו ולהורידיו

לשאול, מתאר הוא את אפיו ואת פועלתו במלים אלו:

פנִי נְפֵשׁ לְבִיאָה לְמַדְבָּר,
רַאֲמִים יָעָרוּ עַל בָּרְכוֹת,

וְשָׂאֵיפָת סָסִים לְיִמִים,

ואחרים עוד. Gaster (עמ' 125-122) קשור במיתוס זה השקפות שונות כלכליות, חברתיות, תיאולוגיות, מוסריות ומוסתריות. דרך אחת בחר לו Nielsen, Ras Shamra Mythologie, ליפציג, 1936, שראה בעל ובמת וביתו גבורי העלילה תמנות אסטרטליות.

(5) I. ע' ב', ש' 37-30; חסונה ע' ה', ש' 11-19.

(6) I. ע' ב', ש' 34-36.

(7) שם, ע' ה', ש' 19.

(8) שם, שם, ש' 97-98. (9) BH, ע' ב', ש' 45-46.

ונפשי להמית, להמית.
הנה כוס ימינו לי כמו כד⁽¹⁰⁾.
שאיפתי להמית חמרם.

בשתי ידי הן אלכָרֶה.
הדים מרים ברורים ואינם צרייכים ביאור: כשם שכלי היה נכספת למה שנחוץ לה
ומתאים לה ליפוי טבעה, כך מות ליפוי טבעו הריהו תמיד נכסף להמית, לאטוף בספר רב
גופות של מהים זו על גב זו, חמרם חמרם, המונם המונם. ואת המתים הוא בולע ואיןו
ידע שבעה. בשתי ידיו הוא מקרב אותם אל פיו, ואת דם הוא שותה בכוס גדולה כמו כד.
ברור הדבר, שאין כאן הכוונה ל Zamzama. מות הוא האמת, הכהה המשיחית והמשים קץ לכלי
מיini חיים, הבולע את כל מי, ואת כל מה, שהגיע לשעת גורלו. לא את הצמחים בלבד
הוא מאבד. אלא גם את בעלי החיים ואת בני האדם, אף את האלים, אם יעלה הדבר
בירו, כמו שהוא חפץ לעשות לבעל, וכמו שבאמת עלה בידו אחר כד ליפוי המשך השירה.
ברור עוד יותר מה שמניד מות על עצמה, כשהוא מדבר אל ענת אחותו של בעל
ומספר לה איך מצא את בעל והמית אותן:

אני התהלך ושותתי
הטירוטי נפש בני אדם,
בכל עמק עד לב הארץ,
נפש המוני ארץ⁽¹¹⁾.

בכל גבעה עד לב השודות,

ולכל זה מתאים גם מה שכחוב בשירת האלים הנעימים והיפות⁽¹²⁾.
שвидו של מות נמצא שבט שכול' ושבט אלמן.
זה איפוא תפיקדו של מות: כריתת החיים והבתה המיתת, במלאו היקפו של
רעין זה, ועל זה מורה שמו – מות – קלומר מות. נדמה לי כי ודאי יש לקרו את שמו
מות (*mōt* mōt), ולא, כמו שחושבים אחרים⁽¹³⁾, מות, קלומר איש, כ-*mutum*
באקדית, וuir מותם בעברית, וליסוד הראשון של שמות כעין מתושח ומתרשל
וכיזא בהם.

כיאות למי שוה תפיקדו, יושב מות בשאול תחתית, ביבית חפשית ארץ⁽¹⁴⁾.
שם בשאול נמצאת עיר, המכונה בשם המרי, מלשון מהמורות בעברית, שם כסא
כבודו⁽¹⁵⁾. ואם כן איפוא, הוא מלך שאול. אמנם כבר הכירו אחרים את תוכנותיו זו⁽¹⁶⁾,
אבל רק כאחת מתכונתו, וудין חשבו שעיקר תפיקדו הוא הפוריות. לי נדמה שהמלוכה
שחשוב לעניינו.

(10) AB I, ע' א', ש' 14-22. על פרוטי התרגום והפרש ע' מה שכחובי בספר היובל לכבודו
פרופ' מאהדר, בודפשט, 1937, ע' 53-57, ובחרבי י"ב (ח"א) ע' 169-171. אם גם אפשר לפסק
בפרטים אחרים, בעיקר כוונתה של הפסיקת אין להפליל ספק, ודוווקא עיקר הכוונה הכללית הוא מה
שחשוב לעניינו.
(11) AB I, ע' ב', ש' 15-19. המלה חסרת שבמקור אין לתרגם, כמו שתרגמו אחרים,
חיסרטוי, כי החית של חשור העברי חסר היא מעיקרה חי' ולא חי' (ערבית خسر). תרגמתי
תשירותי על סנק חשור העברי חסר.

(12) אונ', ש' 978.

(13) כך גם Bauer ו-Dussaud Dussaud במקומת הנ"ל; ואליהם נוספה בזמן האחרון גם Ginsberg Ginsberg, JBL, ע' 211, הערכה 5). ואשר ל-Moý Moý מגלן מגבל – ע' להלן.

(14) על יסוי זה ע' מה שכחובי בחרבי י"ב, ע' 177.

(15) II AB, ע' ח', ש' 14-16; AB I, ע' 16-14.

(16) AJSL, Albright Ginsberg, גינזברג, כתבי אונגרית, ע' 150:
פנדראת אלחי שאול.

על שאול היה עיקר תכוונו, וההפוריות איננה שיכת לו כל עיקר: אדרבה, הוא מסמל את הכוחות המתנגדים לפוריות.

לפעמים מזודה מת בسؤال: מת ושאלן געשים מושגים גרדפים. בדבריו של מת שבאת למעלה מתוך לוח AB¹⁷, אכילתו איננה סוף סוף כי אם רידתם של המתים לשאול. במקומות אחד, כשהוא מתפאר בזה, השכלה להויריד את בעל שאול, אומר הוא בפיו: צודתי אני את אלאין בעל, עשיתו כשה בפי, כגדיל בגרוני, וגוי¹⁸). וכן לפניו זה, כשלוח בעל את מרתו למת. למקומות מושבו בשאול, אומר הוא להם: הנה תתקרבו לבן אלים מת, יעשה אתכם כשה בפיו כגדיל בגרונו, וגוי¹⁹).

ברור אם כן שבילו של מת היא הירידה לשאול. לזה מתאים מה שאנו קוראים אצל פילון מגיל. אומר הוא על האל ט. Moúr מות²⁰: Ιτισούσαμεν δύναμικες ὄντων οἱ Φοίνικες Πλούτωνα οἱ Φοίνικες Πλούτων δὲ μὲν τὸν μοφיע מות אלהי המנות (πάντων) וכملך שאול (Πλούτων היה כידוע מלך שאול אצל היוונים).

כל מה שריאנו עד כאן מתרשר גם מתוך עדותם של כתבי המקרא. כאשרנו מעתינים היטב בכחותם המכילים את המלה מות יוצא לנו, שכמה פעמים אין מלה זו מורה על המושג המופשט של המיתה, אלא משמשת בשם עצם פרט, שם של איו ישות מסוימת מעין התגשותה של המיתה, מעין מות הכנעני. מובן, שבהתאם להכרה המונוטיאיסטית הישראליית, ירד מות זה מהמדרגה של אל למדרגה של שד, של מלך המות לפי הניב המאוחר, ואולם אףו העיקרי נשאר עדין מה שהית, וראשים אנחנו למד ממו על מות הכנעני. כמוו הוא מותאר למי שאינו לו שבעה, כבעל נפש עזוה הפטוח פיו לבלוע תמיד, ואינו שבע לעולם. כתוב למשל בחבק ב, י': אשר הרחיב כshall נפשו והוא כמות ולא ישבע. פסוק זה דומה מאד בתוכו ובنبيו (נפס) לדברי מות שהבאתי למעלה, וההקבלה שבו בין שתי המלים שאול ומות מוכיחה שנני המושנים מודעים גם בישראל, כשם שמודעים הם אצל הכנענים. ובישע' ה, י' כתוב על הממן היורד שאולה: לבן הרחיבה שאול נפשה ופשעה פיה לבלי حق: שוב אותו הניבים, שוב אותם המושגים (השוות גם משל' א', י'ב; כ'ז, ב'; ג', ט'ו-ט'ז). במקומות אחר – באיבר י'ה, י'ג – כתוב: יאכל בדיו בכור מות. אם כן מות הרינו אישיות מוסימית, שיש לה בן בכור²⁰, ובן זה הרינו מעין התגשותות המחלות, כשם שלפי הביבלים היו המחלות מתגשותות ביז'ן, Nam taral Ereškigal מלכת שאול. לפי כל זה ברור שהוא אבותינו הקדומים מתארים להם את מות כעין שד המולך על שאול. ואננו, דוקא בשם מלך בלהות מכנה אותו בלבד בספר איוב – י'ח, י'ג – ואין בלהות לא שאול, כמו שיצא לנו ממה שכתב ביחסו כ"ז, ל'. וכ"ח, י'ט (בלהות הייתה ואינך). וכן מה שכתוב בירמ' ט, כ': כי עליה מות בחלונינו בא בארמנותינו מתברר היטב על סמן מה שאנו קוראים בלו' AB II, ע' ה'ז, שבשת

(17) AB I, ע' ב', ש' 23-21.

(18) AB II, ע' ח', ש' 15-20, והשווה גם AB¹⁸ I, ע' ב', ש' 2-6, לפני חפירות שחצטי בחרבץ י'ב, ע' 174.

(19) ההנעה סע בשם Moúr אינה אלא התפתחות מאוחרת של Ô קדומה, מן aw; ע' Harris, Grammar of the Phoenician Language, ניו-יורק, 1936, ע' 25; 37.

(20) השווה גם את השם אחימומת ברכה א' ר', י', ואת שמו של Ahimiti מלך אשדור.

.(94), KB, II, 64)

- בניין היכלו של בעל אסר בעל לארדייכל שלו רפוחה בהיכלו כל חלון, מיראו שמא יכנס מות דרך החלונות להרוג את נשויו⁽²¹⁾. נדמה שהיה זה מושג מסודרי, שמותרת מוגה היה להכנס אל הבתים דרך החלונות. עד בכמה מקראות אחרים מופיע מות בזורה פרטונגית, ואין מקום להבאים אחד לאותם. מיראו שמא יכנס מות כל חלון וככל

אלא את היופכו: אל המות, סמלם והתגים שלהם של כוחות ההרס והכליון, של כל הכוחות השוגנים המתנגדים לחיים. והמתכוונים להפסיק את החים ולהכריתם.

ולזה מתחאים אפיקים של עוזרי מות, המופיעים בכתביו אוגרית: שר של ים, שופט של נהר, לוייתן, הנחש והתנין. ידוע כי במחשבות של עמי המורה הקדומים היו הנהם וטפלותיהם הים בככל וואלה הנוכחות בפרט - סמלים לכוחות התרס המתנגדים לאל הבורא ולפעולתו. וגם ידוע הקשר שבין המושג של תחתית הארץ ובין המושגים ים ונهر. על כל הענינים הללו, על עוזרי מות ועל ההקבכות הנמצאות בספרות המקראית ובספרות התלמודית, כבר דיברתי במקומות אחרים⁽²²⁾, ולא אחזור כאן על מה שכבר אמרתי.

ואשר לבעל, לאותו הבעל שעליו מדובר כל כך הרבה בכתביו אוגרית, מהו אפיו?⁽²³⁾ אממן ברורו, שהיה חושבים אותו לאל הגשמי, הנוטן לארכץ מטר, ומزمיח צמחים מן הארץ. לאפיו זה רומו כנראה הכנעני המוחש לו לעתים תכופות רכב ערפת, לכומר רוכב ערבות, רוכב הענינים⁽²⁴⁾; ועוד רמזים אחרים נמצא פה ושם⁽²⁵⁾. ואולם, לא זה בלבד היה תפיקודו. כתב אוגרית רומיים עוד על פועלתו במק祖ות אחרים. ואלה הם:

א) פוריות הצאן. בשירה על נישואי האלה נבל (歌 68) יש פיסקה, בשש' 29-27, שאמנם פירוש פרטיה מוטל בספק, ומתוך כך אינני מסתמך עליו, ואולם דבר

(21) על פירושו זה במקומות תנ"ל של הלוח AB II, ע"י בפרות מה שכתבתי ב-*Orientalia*, שורה חמישית, כרך VII (1938), ע" 286-285.

(22) ע"י חלה' מ"ט, ט"ו: מות ירעם (מות מתואר כעין רועה המנהל את צאן המתים); יש' כ"ה, ט"ר'יה: כי אמרתם כרתו בריית את מות ועם שאול עשינו חז... ובקפר בריתכם את מות, וחותכם את שאל לא תקום (מות-שאלת כבעל-בריה): שח"ש ח', ו': כי זהה במוות אהבה קשה בשאול קנהה (עו נא לפעמים מתואר למלכת בכתביו אוגרית). יש לו לפוקת מלכים (משלו ט"ו, י"ד), הבלים ומוקשים (שם"ב כ"ב, ו'; חלה' י"ה, ח"ז; משלו י"ג, י"ז; י"ה, כ"ג), ואשר לויו של מות ושאל דילמים לב אל ניבטים כמו שעריו מות (חלה' ט', י"ד; ק"ד, י"ח; איזוב לח', י"ז), חדורי מות (משלו ז', כ"ג), דרכיו מות (משלו י"ד, י"ב; ט"ג ב"ה), עפר מות (חלה' ב"ב, ט"ג), ירדות מות (משלו ח', ח'), שח אל מות (משלו ב', י"ח), וכל הסוקרים שבתוכם מקבל מות לשאול (שם"ב כ"ב, ו'; יש' ל"ח; הווע' י"ג, י"ד; חלה' ו', ו'; י"ח ו'; מ"ט, ט"ו; פ"ט; קט"ג; ג'; משלו ח', ח'; כ"ז; שח"ש ח', ו') או לאיה שם נרדף לשאול, כגון אבדון (איוב כ"ה, י"ב), בליעל (שם"ב ב"ב, ח'; חלה' י"ה, ח'), בית מועד לכל חי (איוב ל', ב"ג). רמאים (משלו ב', י"ח), ארץ תחתית (ויקום ל"א, י"ד).

(23) במארמי על: חלה' ס"ה, חרביין, י"ב, ע" 9-6; ובמאורי האיטלקים הנכרים שם. אין אני מסופק כלל שבעל ואלאין בעל הינו הר', ע"י מה שכתבתי על זה ב-*Orientalia*, שם, ע' 277, ח' 6, ובתורכית, שם, ע' 175.

(25) ע"י מה שכתבתי באריכות על בנייתו זה בתורכית, שם, ע" 4-6; 8-9.

(26) למשל AB-II, ע' ח', ש' 8-6; I, ש' 44-43.

אחד ברור בה, שהיא מזכרת את עשרות הרחלים⁽²⁷⁾ בקשר לבעל (א' קרבת אב' בעל י' עפר⁽²⁸⁾ עתורת רחץ). והוא הדין בע' ג' של לוח AB ג'. אמנם, אין כל אפשרות להבין אותו העמוד לפרטיו, כי לא נשארו ממנו אלא ראשי השורות בלבד, ואולם אין להטיל ספק בדבר, שבאותו העמוד, השיקן לשעת משבר במלחמותו של בעל נגד מת, יש זכר לשגר הבהמות⁽²⁹⁾ (ש' 16: שגר מא[ד], ש' 17: שגר מא[ד]; ש' 22: במא[ד] צאן; ש' 23: מא[ד] צאן).

ב) פריה ורבייה של בני אדם. בלוח II מסופר כי מתח-דנתית, אשתו של דנאל, עקרה היתה, ודנאל, שהיה נכסף לזרע אנשיים, פנה בchapelloו את גור דינו על עקרותה של הגיש את בקשתו לפני אֵל, אבי האלים, כדי שיבטל את גור דינו על מתח-דנתית, והודות לבעל נתקבל גור הדין ונולד לו לדנאל בן זכר⁽³⁰⁾.

אם כן הפעולה שהיו מיחסים לבעל היתה רחבה ומקיפה את כל מקצועות החיים בכללותם: חי הצומח והחי והמדבר. וגם חי האלים קשורים בו. כשהוא מזכיר על התהומות מלחמות נגד מת, בלוח AB II, הדינו מجيد על עצמו בפירוש:

אני הוא הון אלים ואנשיים⁽³¹⁾.

כללו של דבר: בעל הרינו אלהי החיים, התגשותות הכוחות הנוננים את החיים, השומרים על החיים, והמחזים את החיים. הרינו ממש ניגדו של מות: כמו שם שבמת מתגים כביכול כוחות הכלין והמות. כך מתגים בו בעל כל כוחות ההוויה והחיים. אפיקים של עוזרו מתקבל לאפיו הוא. העוזרת הראשית שלו הרינה אחותו, הנאמנת לו והמסורה לו, ענת. את העבודה, שענת היתה נחשבת לאלהת החיים, כבר הכיר וירוליך⁽³²⁾, ואין מן הצורך לחזור שוב על ראיותיו והוכחותיו. העוזר השני הוא כתר-ו-וחס, ככלומר כתר-ו-ונבון, התגשותות כוחות היצירה שבאדם, אותן הכוחות שעל ידם נעשה האדם מעין שותף לאלהות ביצירה.⁽³³⁾

מכיוון שעלה בידינו לבאר לנו את אפיקים של שני היריבים, נוכל להבין על סמך זה גם את משמעות המלחמה שביניהם. אבל מן הראו שנדדים עוד הערה על רמי הכתובים למטרתה של מלחמה זו. כמובן, מתוארת מלחמה זו לא בלי קשר במושג הנפוץ במורח הקדום על האלים כמלכים, ועל השגת מלכותם אחר נצחונם במלחמות נגד אויביהם, שהיא מעין תחרות לשליטון ולמלוכה. כמשמעות בעל את מות קhalbם אותו, מקרים הוא על עצמו:

רק אני הוא שימליך על אלים⁽³⁴⁾.

ובשעה שהוא מתכוון לקרב נגד שריו של ים ושפטו של נהר, מנבא לו עוזרו

כתר-ו-וחס:

(27) השווה דבר ז' י"ג: כ"ה, ד'; י"ח; ג"א.

(28) הי"ד והמ"א אין ווראות.

(29) השווה את הפסוקים הנזכרים בהערה 27.

(30) ראה את מאמרי 1940 REJ, Daniel et son fils dans la tablette II D de Ras-Shamra.

עמ' 125-131.

(31) AB, ע' ז', ש' 49-50.

(32) RES, ע' 13, 1937.

(33) עז' מיזול ר', בתרבץ ה', עמ' 378-379.

(34) AB, ע' ז', ש' 48-49.

הנה אויביך, בעל,
הנה אויביך תמחץ,
הנה תצמית שונאים.
ובסוף אותה האפיודה, כשנופל שרוא של ים לפני בעל ומת, בשעת מותו מכיר
הוא במלכותו של בעל, ואומר:
מתי, ובעה ימלוך⁽³⁶⁾.

וכן בסוף העלילה, בשעת נצחונו של בעל, נכנס מות לפניו, ומקבל על עצמו
את כל מלכותו, בדברים אלו:
בעל יוקם על כסא מלכותו,
על מIRON ממלכותו.
משמעותה של הלחמה בין שני היריבים ברווח עכשווי לפניהם. מלחמה זו בין
בעל אלהי החיים ובין מות אלהי המות. המתחרים לשם המלווה על האלים
ובעל האנשים ועל כל העולם כולם, מציגת לפנינו את התתగדות האידית שבין
כוחות החיים והקיום ובין כוחות המוות והכליזון: אלה ואללה משתדים להשתלט על
העולם. אבל סוף סוף נוחחים כוחות החיים את הנצחון, ואם גם מתחם קשיים רבים
ונוראים. השקפת עולם אופטימיסטית. החיים הם המושלים והומלכים בעולם, וכך על פי
שם נתקיים בכל מיני ניגודים ומעוזרים, ולבטים מוכרים להכנע לפני שעה, לבסוף
 מגיעים הם לפני נצחון, וממשתחה קימת לעולם⁽³⁸⁾.
זהו, אם אינני טועה, הרעיון העיקרי של עליות בעל ומות שותגלה באוגרית.

(35) III, שם, ט' 8-9. (36) שם, ט' 32. (37) I, ע' 1, שם, ט' 33-35.
(38) עיי' עוד על זה, ועל יחס בנייתו של בעל לרועינה העיקרי של המלחמה, מה שבתבי
ב-*Orientalia*, שם, ע' 269-271.

מطبع עברית מן המאה החמישית לפסחן

מאה א. רייפנברג

המطبع המתוארת בזה נקנתה לפני חמישה שנים בקירוב. ולפי המסופר נמצאה
בסביבת חברון; וו צורתה:
AR 16 מ'ם; ג'ר 3.88
מ'פניהם:

מאתו:
ראש אשה ופנייה לימיון, לצוארה ענק
(עתורת-אפרודיטי?). השער יורד ונופל
על ערפה. העין מלאה. באזנה נס המיציג
גם את אותן עין. הכתובה בשטח הפנוי
לטמה מימין: בקע. הכל בשטח שקו.
סימני שופן.

ראש איש, מגודל זקן ועוטר סרט, ופני
לשםאל. העין מלאה. חלק מן השער
יורד בזרות קווי נקודות ומתקשר בקשר
מאחור. וזה של נקודות.

סגןון המطبع. לطبع אופי ארcki. שתי זוויות העין מתוארות כבמראה
מלפנים, ובפרטם הטבועים משני צדי המطبع ניכר החירות המטוגנן, הנעדן
בדרכן כל'ן מן המطبعות המאוחרות בנות מחציתה הראשונה של המאה החמישית